

Het Merkelisme

Columns - 15 november 2018 - Auteur: Merlijn Schoonenboom

De ochtend nadat Merkel heeft besloten haar voorzitterschap van de CDU op te geven, bungelen mijn voeten ontspannen in het water van een Zuid-Italiaans zwembad - en ik lees met stijgende verbazing dat het progressieve deel van het westen in deze barre tijden nu ook nog de 'hoop' op haar herverkiezing wordt ontnomen.

Het artikel staat op de CNN-website. Ik was inmiddels al wel aan deze blik op Merkel gewend, maar ben er toch nog verrast over. Twee jaar geleden was Merkel in Amerikaanse media al uitgeroepen tot *leader of the free world*, maar nu lijkt nog weer een nieuwe dimensie aan haar status te zijn toegevoegd.

Het is waar dat tijdens 13 jaar Merkel Duitsland duidelijk progressiever is geworden, minder traditioneel dan het was: zónder dienstplicht (2011), maar mét homohuwelijk (2017). Sinds de vluchtelingen crisis wordt Merkel echter definitief als een strijdbare voorvechter van een liberale en open samenleving afgeschilderd. Is dat realistisch?

Duitse bondskanseliers kunnen meer dan leiders in andere democratische landen tot de personificatie van een compleet tijdperk uitgroeien. Net als de Franse of Amerikaanse president hebben ze meer macht dan een Nederlandse minister-president, en er is zelfs geen grens aan het aantal keren dat ze mogen aantreden.

Het tijdperk-Merkel werd in haar eigen land eerst vooral als een soort nieuwe Biedermeier bespot. Ze werd door de meeste progressievelingen als iemand zonder overtuigingen afgeschilderd. Het Merkelisme stond voor *aussitzen* en *durchwursteln*. Om er achter te komen waar ze voor stond, was giswerk.

Merlijn Schoonenboom verbindt in zijn maandelijkse column persoonlijke ervaringen met bredere maatschappelijke ontwikkelingen in Duitsland

Merkel bleek vooral pragmatisch te kunnen zijn. Eerst was ze voor kernenergie (2009), maar na de ramp in het Japanse Fukushima (2011) was ze er ineens tegen. In de eurocrisis (2010) was ze tot vreugde van conservatief Duitsland de 'ijzeren kanselier' tegenover de Grieken, maar in 2015 was ze de 'moeder Teresa' voor de vluchtelingen uit Syrië.

Dat haar pragmatische koers uiteindelijk een moderner en opener Duitsland heeft opgeleverd, lag minder aan Merkels spannende ideeën dan aan haar regeerstijl. Duitsland veranderde, en Merkel pikte dat op; het land kreeg met haar het vriendelijke gezicht dat veel Duitsers zo graag wilden.

De belangrijkste veranderingen zijn alleen wel gebaseerd op plannen die al onder de sociaaldemocraat Gerhard Schröder tussen 1998 en 2005 waren gelanceerd, van de *Energiewende* tot aan de koers richting een *weltoffener* samenleving.

Merkel bracht ze zo over dat ze ook voor de CDU-kiezer acceptabel waren. Voor de zekerheid zei ze er daarom nog even streng bij, nadat president Wulff (CDU) in 2010 had gezegd dat 'de islam bij Duitsland hoorde', dat wat haar betreft het multiculturalisme, het 'zomaar langs elkaar heen leven', als maatschappelijk concept mislukt was. Maar ook die formulering was al door een SPD'er (Buschkowsky) meerdere keren gebruikt.

Ook in september 2015 luisterde Merkel goed. De nu zo omstreden beslissing om de grenzen niet te sluiten, sloot naadloos aan bij een (kortstondige) uitgelaten stemming in het land. Een paar maanden later sloeg die om, de AfD begon met haar opkomst en Merkel probeerde met onduidelijke acties haar eigen beleid weer aan te passen.

De loftrompet voor Merkel sinds die tijd is dan ook eerder op de veranderde wereld om haar heen gebaseerd. Merkel dient sinds Trumps verkiezing als een symbolisch tegenwicht tegen de opkomst van rechts-nationalistische partijen, die in steeds meer landen succes hebben.

Het Merkelisme, zo is de teneur op CNN, is het noodzakelijke tegenwicht tegen het Trumpisme. Bijeenbrengen in plaats van uit elkaar drijven: nu de Trumps, de Erdogans en de Gaulands het luidst te horen zijn, is de gematigde aanpak een kwaliteit op zichzelf geworden.

Moet daarom de hoop worden opgegeven, nu Merkel haar eindronde gaat maken? Allerminst. De tijden zijn weer veranderd, ook in Duitsland. Om de AfD tegenwicht te bieden, helpen Merkels omfloerste formuleringen niet meer. Het is tijd dat een alternatief ook echt overtuigend wordt overgebracht.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/29180/het-merkelisme>